

Doru Pop

SZOCIALISTA SZAPPANOPERA*

Miért nem akartam mosakodni?

Imádtam Apuka lavórjában mosdani. A zománcozott tál fából faragott mosdón állt, amit Anyukám a szüleitől örökölt. Nekem volt egy kisszékem, amire felmáshoztam, hogy elérjem a lavór szélét, és a házi szappannal mosakodtam, melyet Anyuka a kamrában lévő titkos laboratóriumában kotyvasztott. Többféle szappant tartott ott, mindenféle illatút, levendulát, kedvencemet, a pézsmát, mely Nagytata kedvence volt, vagy rózsailatú, melyet a vendégeknek tartogattunk. Nem tudom, honnan szerezte be a hozzávalókat, de az illatot most is érzem! Sokáig azt hittem, a nőknek levendulailata, a férfiaknak pedig pézsmailata kell legyen. A reggeli mosakodás valóságos illatáradat volt. Amíg a nevelésem el nem rontotta Rebeles bátyám, legendás tapintatával.

Az óvoda, ahova három éves korom óta jártam, a Zsidóköz negyedben állt, a Károlyiak kastélya környékén, ahol a gróf Izrael fiait elbűjtatta a népek haragja elől. Az óvoda tulajdonképpen az egykori zsinagóga melléképületében működött, amelyet egy időre bezártak, azután szövőgyárrá ala-

*„Măslinuță, grup de suflet” – ez lett a neve annak a csoportnak, melyet a Facebookon létrehoztunk a mogoșoaia-i műfordítói táborban. A résztvevők, E. Ferencz Judit, Mihály Emőke, Sebők Ráczi Tímea, Tamás Ágnes, Tamás K. Etelka, László Szabolcs, olyan jól érezték magukat június 22. és 26. között, hogy a végén előjöttek a csoport ötletével; a neve egy Radu Țuculescu-darabból származik, melyet fordításra javasoltam.

A Román Kulturális Intézet és a Balassi Intézet közös műhelyét én vezetem (itt köszönöm meg Adorjáni Anna, Nicoleta Vușescu, Kósa András László és elsősorban Nagy Mihály Zoltán segítségét és támogatását), s egy másik átültetésre ajánlott szöveg Doru Pop regényének részlete volt. Az *O telenovelă socialistă* 2013-ban jelent meg a bukaresti Cartea Românească kiadónál, és lám, most magyarul is itt van, legalábbis egy szemelvény.

A fordító tehát ez a csoport. (Demény Péter)

kítottak. Közel laktunk, így hát minden reggel egyedül jöttem-mentem. Mivel anyám néha éjszakás volt, az ébresztőórám 6-kor csergett, és egyedül indultam el az épület felé, amit télen jól kifűtöttek, és sokkal kellemesebb volt, mint a mi lakásunk. Az egyetlen baj az volt, hogy az út során, rögtön a bejárat mögött, ott állt egy fekete obelisz, olyan, mint egy sötét karom, félttem tőle. Sőt, abban az időben már ismertem a betűket, és tudtam olvasni, elolvastam a többnyelvű feliratot, amelyet mélyre vésett, arannyal kifűjt betűkkel rajzoltak meg. A szőnyeggyáráként működő egykori Kistemplom melletti szobron olyasmit olvastam, amit nem akartam elhinni.

Nem hittem el, amit a szobortáblán olvastam, amíg egy reggel Rebeles bátyám, amikor óvodába vitt, legnagyobb rémületemre megerősítette a feliratot, és részletekkel fűszerezve, hangosan felolvasta, ami a félelmetes maüzóleumon állt. Nemcsak hogy szappant csináltak belőlük, mondta azon a mély, dohányos hangján, hanem még éjjeli lámpát is készítettek a bőrükből, és a matracokat, amiken aludtak, a hajjukkal tömték meg. Elkerekedett a szemem, és nem akartam elhinni, kitéptem magam a bátyám kérges szorításából, és hazaszaladtam. Nem akartam többé óvodába menni, egy ideig olvasni sem akartam semmit, és szappanal sem akartam mosdani.

Hogy kezdtem el hinni abban, hogy én vagyok a Messiás

A templom udvarán nőttem fel, bár valójában két templom között. Balra a kis ortodox templom állt, a volt görög katolikus, ahol a nagyapám is a kórusban énekelt, jobbra pedig az óriási és elhagyatott rutén templom, ahol soha senki nem énekelt. Nem tudtam, hova lettek a ruténok, azt sem, hogy kik ők, de meg voltam győződve, hogy hatalmas lények lehetek, valószínűleg óriások, mert a templomuk kétszer akkora volt, mint az ortodox, és a mi templomunk is túl nagynek tűnt.

Leginkább a ruténok kövér és mindig puffadt esperesétől félttem, akinek érkezését a templom előtt parkoló fekete Volga jelezte, és aki ránk kiabált, amikor a Kisjézus zöld diófái között zajongtunk. Ott, az udvarban, az óriási fák között, a rutének Kisjézusa szénabuglyákat állított fel, és a kert végében, ahol egész hátra nyúlt a kukoricás, kocsánypiramist épített. Mi, vagyis én, Dan, a legjobb barátom, Csicsi testvére, Neluțu, a pápa fia és Pitiu, egy szomszéd sváb fiú, akit szintén a nagyszülők neveltek, mert a szülők Németországba disszidáltak, a környéken várakat állítottunk fel, csatatereteket alakítottunk ki, telekiabáltunk és -hujjogtunk mindent. Kemény hódító harcokat folytattunk az indiánok és a cowboyok mintájára, máskor

pedig, jóval ritkábban, amikor hazafias hangulat tört ránk, a dákok harcoltak a rómaiakkal, megint máskor meg, már gyakrabban a németek az oroszokkal. Én a kukoricakocsányok ura voltam, Nuțu a boglyák felett rendelkezett, Dan a bozótok királya volt, Pitiu pedig a diófák ágai közül irányította a csatát, mert istenadta tehetsége volt a mászáshoz. Mindenki maga felelt a saját kezűleg fabrikált fegyverzetéért: késsel faragott farkadokért, a kartonból vágott és dróttal megerősített pajzsokért, bermancsövekért, melyekből a templomkerítés dízsövénységének fehér bogyóit fújtuk ki, és amelyeket puskaként vetettünk a vállunkra egy vászoncernán. Nekem és Dannak voltak a legjobb fegyvereink, mert belopóztunk a bútorgyár udvarára, a nagyszüleim házának tőszomszédságába, ahol összeszedtük a kidobott hulladékot, amiből félelmetes pallosokat faragtunk ellenségeink elrettentésére.

Egy ideig érdekesekek voltak az egymás ellen vívott hódító háborúink, de elég hamar unalomba fulladtak. Nem tudom, kinek támadt az az ötlete, hogy ezentúl másképp is összemérjük az erőnket vagy társadalmi státusunkat, de elég gyorsan kisütöttük, hogy a legjobb módszer annak kiderítésére, hogy ki a legerősebb, az, ha összemérjük a füttyinket. A tettek mezejére léptünk. Dan hazarohant, hogy az apja 30 centis, átlátszó vonalzóját elhozza, mi meg a fiúkkal úgy döntöttünk, hogy a rutén templom lesz a legmegfelelőbb helyszín, ahova úgyse ment be senki soha, és amelynek oltárához rejtett oldalsó bejárat vezetett. Mire Dan visszatért, mi már lever-tük a lakatot, úgyis túlságosan régen használták ahhoz, hogy ellenállhatott volna a kövek ütéseinek.

A rutén templomban került sor életem első füttyversenyére, ott jöttem rá, hogy kiválasztott vagyok. Első próbálkozásra Neluțu, Berar pópa fia bizonyult messze a legjobbnak, fehér és kis piros pörsenésekkel teli szerszáma a matekkészlet átlátszó vonalzóján pontosan 16 centi volt. Pityuka kiszállt a versenyből. Döntését azzal indokolta, hogy rázza a hideg, és a méricskélés már úgyis értelmét veszítette, így hát csak én és Dan taszíthattuk le fegyvereinkkel Neluțut, aki máris az utca, a kocsányok és a sétányokat szegélyező fákról lehullott dió urának képzelte magát. Nem akartuk megadni neki ezt az elégtételt, úgyhogy Dannel hamar eldöntöttük, hogy a fütty-versenyt a templom hátsó részében kell folytatnunk, ahol melegebb volt, és ahol az Ótestamentum szent pátriárkáit ábrázoló ikonok között néhány fapad állt. Ott, a hit ősatyja, Ábrahám vagy Avram, megértő tekintete alatt Dan elővette az övét, és a vonalzóhoz mérte. Engem nemcsak az ijesztett meg hirtelen, hogy az enyém egyáltalán nem olyan, mint az övék. Lehúz-

tam a sliccemet, és beletörődve az ügybe, ráhelyeztem becses hímtagomat, a fiúk pedig odaléptek, hogy szemügyre vegyék. Miért nincs kalapja, kérdezte Pityu, aztán Neluțu is, akit csak a dicsőség érdekelt, majd kijelentette, hogy függetlenül attól, hogy szabályszerű-e a bőr rajta vagy sem, mindenképp rövidebb, mint az övé, így ő nyert.

Én, aki ez ideig nem értettem, hogy a pucát felénk miért hívják kiskaskának, most megértettem. Azt hittem, tévesen, hogy minden füttyi olyan, mint az enyém, de nem így volt, így hát kíváncsiskodni kezdtem, és nagy megnyugvásomra meg is találtam a választ Apuka egyik könyvében, amely arról értekezett, hogy miként ismerhetjük fel a Messiást. Úgyhogy azt hittem, én vagyok a Messiás, mert fityma nélkül születtem. Úgy tűnt, az isteni körülmelés megerősíti azt a képzetet, amit magamról kialakítottam. Már azelőtt is meg voltam győződve, hogy egy isten fia vagyok. Az Al. Mitru szerkesztette *Olümposz legendái* második részében megjelenő hőshöz hasonlóan, Apám távollétét isteni beavatkozás indokolta. Anyám nagyban hozzájárult ahhoz, hogy felépítse ezt az identitást, hiszen számámra én voltam a legszebb, legokosabb és legtehetségesebb fiú a világon. Ez az új mítosz tökéletesen illeszkedett ahhoz, amit szintén anyám erősített bennem. Ő többször is elmesélte, hogy csodával határos módon épp vasárnap születtem, amikor megszólaltak a harangok, ami az isteni beleegyezés egyértelmű jele, sőt, időnap (?) előtt/túl hamar/túl korán jöttem a világra, mint minden isteni frigy ivadéka, mégis megmaradtam, holott minden orvos lemondott rólam, főleg azért, mert a szülőszobában, ahol megszülettem, nem is hallottak inkubátorról.

Közjáték: Rebeles bátyám intelmei a nevelésről

„Kisjézus, ki a pucából jöttél”, nevet Rebeles bátyám, anélkül, hogy megütne, csak épp meglegyint, hogy felborzolja a hajam. Olyan vagy, mint a gosztát-csirke. Miből lesz a cserebogár, teszi hozzá színpadiasan, miközben magához ölel, mint egy játékmackót. „Babszem Jankóból mekkora gézengúz lettél!”

Amíg blokkba nem költöztünk, végig hittem a szent küldetésemben, de aztán döbbentem jöttem rá, hogy unokafivéremnek, Dorunak, aki megtartotta azt a rossz szokását, hogy nyitott ajtóval pisil, ugyanolyan nemi szerve van, mint nekem. Mivel nem fért meg két isten egy családban, megkérdeztem, hogy van-e valami magyarázat erre, ő pedig hangosan felnevetett: „Már nem emlékszel?” Én nem emlékeztem semmire, így hát Doru

elmagyarázta, hogy az anyja, Sanda keresztanyám vitt el mindkettőnket, öt hétévesen, engem meg négyévesen, és műtéti beavatkozással mindkettőnk fitymáját eltávolították. „Jobbak leszünk az ágyban”, kacsintott rám az unokatestvérem a szőke, szemébe lógó tincs alól. „És tiszta marad a bugyitok is”, nevetett a küszöbről Sanda keresztanyám, velőtrázóan.

Újabb varázslat

Városkánknak nem volt színtársulata, de színháza igen, ez pedig inkább halottas házhoz hasonlított, mintsem a munkásosztály szórakoztatásáért felelős épülethez. Itt mutatták be minden tanév végén az általános iskolások az évzáró műsorukat. Egyesek néptáncsal, mások hazafias versekkel készültek, én bűvészmutatvánnyal. Már oviban is a kisebb mutatóványaimról ismertek, a trükkjeim tettek híressé. A bűvészmutatványokat a tanító nénitől tanultam, aki Lelu nagybácsi volt felesége, Máriska nagynéni, és a nagybácsikám csak úgy szólította, hogy „Te, Máriska!”, és én csak úgy, hogy „Tanítónéni”. Így szólítottam, és otthon sem merészeltem másképp, még akkor sem, amikor egyenesen Amerikából hozott könyvecskéből tanította meg nekem a szakma rejtelseit. A legtöbb sikert az évközi ünnepeken az eltüntető mutatvánnyal arattam, ami abból állt, hogy egy fekete kartonlappal trükköztem, amit hol kinyitottam, hol becsuktam, mire egy keskeny tárgy, könyv vagy vicces kép eltűnt a belsejében. Más cselet is ismertem, például azt, hogy miként lehet megtalálni egy pénzérmét a hőmérséklete alapján. Ilyenkor fel kellett kérni valakit, hogy egy ideig tartsa a tenyerében azt a bizonyos érmét, amelyet a többi hideg felületre helyezett tárgy közül vett el. A hőmérséklet-különbség elárulta. Tanultam még pár trükköt Jozefin mester *Nem család, nem ámitás* című tankönyvéből, de ezeket mindenki ismerte, így nem voltak túl szórakoztatók.

Az első osztály utolsó napja volt. A nagykárolyi városi színház terpen-tinszagú terme zsúfolásig megtelt, én pedig, az elsősök egyetlen képviselőjeként színpadra léptem. Gálaruhát viseltem, csokornyakkendővel, élre vassalt nadrágot és csillogó lakkcipőt. Miután elmondtam azt a néhány replikát, amivel eltereltem a közönség figyelmét, belevágtam a bemelegítő számba, egyszerűbb kártyatrükkbe, azután nagyvonalúan felkértem valakit a közönségből, hogy húzzon egy lapot, amit a tervnek megfelelően Rebeles bátyám teljesített, és ki is húzta a szív ászot. Meglebegtettem a kártyát, és ál-szerűen fogadtam a tapsot. Készen álltam arra, hogy nekilássak az igazi világszámnak. Elővettem a varázskönyvet, megráztam az ingujjamat, su-

hintottam a varázspálcámmal, és csak annyi történt, hogy a varázskönyv nyitogatásakor apámat láttam a terem utolsó sorában, ahogy karba tett kézzel hitetlenkedve figyel. Ezért, akárhányszor megfordítottam a varázskönyvet, a piros ász folyton előbukkant, hiába mormoltam a varázsigét, hiába csettintettem és ütöttem finoman a borítót, hogy beinduljon a titkos szerkezet. Semmi sem használt. Apám pedig egyre elégedetlenebb lett. Gombócot éreztem a torkomban, és meg sem tudtam szólalni. Valaki azt kiáltotta magyarul, tüntessétek őt el, az lenne csak az igazi mutatvány. És a teremben mindenki nevetni kezdett. Anélkül, hogy érdekelne, egy ideje mást sem csináltam, egyre gyorsabban nyitogattam a könyvet, mint egy megszállott, és nem hagytam abba, míg Máriska nagynénim le nem vitt a színpadról a közönség csúfondáros nevetése és tapsa közepette. Ők már az előadás második részét várták, az operaénekesnek is beillő, érzelmes dalokat szoprán hangon előadó hétéves kislányt, a modern táncot, amit hiányosan öltözött tizenkettedikesek mutattak be.

Azóta nem foglalkoztam egyetlen trükkal, mutatvánnyal vagy bűvészcselel sem. Csak a szavakkal zsonglőröködöm.

Közjáték: Pinokkió története, felnőtt változat

Anyám éppen megbüntetett a sorozatos hazugságaim miatt, és eldöntötte, hogy nem engedi többé Rebeles bátyónak, hogy telebeszélje a fejem. Addig toporzékoltam, amíg át nem hívta hozzánk.

„Bácsikám, mondj egy mesét egy gyerekről, aki rossz, mégis jó.” Ő meg gondolkodás nélkül belevágott: Pinokkiónak fából faragták a szívét, folyton hazudozott, egyszerűen azért, mert azt akarta, hogy megnőjön az orra. Perverz vágy volt ez, mert akkor kívánta ezt, amikor megjelent nála a jótündér. Persze, a tündér mindig áttetsző ruhákban jelent meg, és gyöngéden bánt szegény Pinokkióval, aki ezt nem is tudta mire vélni. És így nőtt meg az orra. Néha Pinokkió órákon át játszadozott az orrával, hazudozott, hogy megnőjön, aztán igazat mondott, hogy visszazsugorodjon. Ez felizgatta őt, mert ettől erősnek érezte magát. Folyamatos hazudozásaitól így lett faszívú, mert már ő sem tudta megkülönböztetni az igazságot a hazugságtól. A nagyapja sem segített rajta. Az az öreg Dzsepetto nem is volt az igazi nagyapja, csak állandó munkahellyel nem rendelkező úr, akit a gyermekjátékok érdekeltek, fából faragott magának egy kisfiút, mert nem volt képes szembenézni a valósággal. A jótündér sem segített rajta, mert tele tömte a fejét ezzel a hülyeséggel, hogy igazi fiúvá változhat. Pinokkió egé-

szen jól érezte magát a fabőrében, és ehhez hozzájárult a hatalmas orr, ami, bárhová ment, mindenütt feltűnést keltett. Nem akart ő hús-vér gyermekké válni. Undorodott ettől. Annak ellenére sem, hogy a fiúk az osztályban gúnyolódtak is vele, és azt kérdezték, hogy: „Pinokkió, te fűrészport pisilsz?” Még ez is jobb volt annál, hogy olyan mocskok jöjjen ki belőle, mint a valódi emberekből. De mivel mindenki arról akarta meggyőzni, hogy átváltozzon, hát megtette. Nem tetszett neki, hogy mivé változott. Sőt, undorodott attól, akivé lett.